

Els tallers pirotècnics continuen sent escenari per a la tragèdia

A foc i pólvora

El sector pirotècnic valencià és notícia constant pels nombrosos accidents, moltes vegades mortals, que s'hi produeixen. La Conselleria d'Indústria ha realitzat una profunda investigació per conèixer la situació real i preparar la necessària reconversió, però queden punts foscos.

Quan vaig anar a veure'l a l'hospital encara podia parlar i em digué que no em preocupara, que es posaria bé. Però jo ja sabia que el meu fill es moria". El jove Carlos Donderis, de 19 anys, ha estat una de les últimes víctimes de la indústria pirotècnica valenciana. El passat mes d'agost, mentre netejava una *caldereta* va sofrir cremades en el 90% de la seua pell.

Carlos treballava des de l'any 87 en la pirotècnia de Ricardo Caballer a Olocau (Camp de Túria). El mateix any que va entrar a treballar, el 1987, una gran explosió va destruir bona part dels tallers; el segon accident de la seua vida li la va llevar.

La família ha decidit iniciar accions legals perquè, segons han indicat, encara no se'ls ha donat una resposta sobre les causes. "Algunes coses no estan clares -declaren- i hem sentit que el propietari va portar al dia següent els vestits antiincendis que no tenia".

Les investigacions realitzades per la Conselleria d'Indústria de la Generalitat valenciana no han pogut determinar per què es va incendiar el morter que provocà les flames que costaren la vida a Carlos. Per a Lluís Domènech, director general d'Indústria i Energia, "cal tenir en compte que resulta molt difícil esbrinar amb exactitud què ha passat perquè cadascú et dona una versió i, en els casos en què hi ha hagut una explosió encara resulta més complicat perquè no queda res".

Segons les dades oficials, entre 1983 i 1990, s'han produït 21 accidents en pirotècnies valencianes, amb 15 morts i 18 ferits. La tragèdia de la localitat del Campello (l'Alacantí), quan una caixa de pólvora explotà durant la celebració d'unes festes de moros i cristians i va produir la mort de sis persones l'octubre de 1987 i, l'estiu de l'any passat, l'explosió

Carlos Donderis va morir fa mesos en un accident pirotècnic que encara no ha pogut aclarir-se.

d'un cotxe carregat de pólvora en l'aparcament d'un hipermercado a Alacant, que va matar-ne deu, sotraguejà l'opinió pública i va fer que de les institucions giraren els ulls cap a unes situacions fins aleshores tolerades.

SECRETISME I IRREGULARITAT

L'activitat pirotècnica ha estat tradicio-

nalment lligada a l'explotació familiar, en els coneixements sobre l'ofici es passen de pares a fills. No obstant això, la situació actual, amb la gran expansió experimental i el reconeixement internacional del producte han convertit el sector en una important font d'ingressos amb un volum d'exportació considerable i les estructures arcaiques comencen a trencar-se. Sense dades concretes sobre la facturació, actualment hi ha censades

45 empreses al País Valencià que fabriquen el 75% de la producció de l'estat espanyol.

Les empreses poden dividir-se en tres grups: les grans, que acaparen una bona part de la producció i utilitzen nova maquinària; les mitjanes, a vegades són grans empreses disfressades, segons comenta un tècnic, i les petites instal·lacions, que s'especialitzen en artefactes per a festes i consum individual.

El 1988 el gabinet de Seguretat i Higiene de la Conselleria de Treball va començar un primer estudi per conèixer les condicions de seguretat dels tallers. Les conclusions trobaren moltes irregularitats, sense distinció de categoria. A més de la comprovació que alguns treballadors continuaven fumant en les casetes on es confeccionen els explosius, la llista era inacabable. L'emmagatzemament de les matèries explosives es feia sense mesures de precaució i superant les quantitats permeses. Es detectà la presència d'aparells de ràdio en els locals i de diversos materials incompatibles. Alguns responsables manifestaren: "no sabem exactament quins efectes poden produir alguns productes".

Si les condicions materials són prou perilloses, les personals encara augmenten el factor de risc. Tal com comenta Àngels Ramon de la federació de Químiques de CC.OO: "No hi ha una formació professional convenient i moltes vegades s'assumeixen responsabilitats molt greus per a les quals no s'està preparat. A més, com el treball és perillós, la gent té molta mobilitat i no s'arriba a tenir experiència". Per sobre plana l'ombra de la clandestinitat. Les denúncies dels sindicats són dures, i segons Àngels Ramon, "hi ha gent subcontractada o que treballa en sa casa sense cap control, i la Conselleria no s'hi vol ficar, quan el problema vertader és aquest". Diu Lluís Domènech: "No podem saber si hi ha treball clandestí o no. Molts productes es poden fer en casa i això és molt perillós i pràcticament impossible de controlar, però els nostres contactes amb el sector van per bon camí i crec que això s'acabarà prompte".

Les reunions amb la patronal del sector, PIROVAL, els sindicats i totes les institucions implicades per començar a elaborar un nou reglament de seguretat per als tallers revelaren l'existència d'un món tancat i ple de particularitats. La por a perdre el secret i a canviar les tècniques tradicionals feia que entre els mateixos empresaris no hi haguera consens.

Lluís Domènech manifestava: "Molts tallers treballen els materials com si foren els mateixos de fa quaranta anys i hi ha hagut variacions de puresa i qualitat que en canvien els efectes. La solució per la qual aposta la Conselleria és la creació d'un Institut Tecnològic on es garantiria la confidencialitat i on les empreses podrien dur a terme cursos de formació i proves de laboratori. La seguretat augmentaria, però cal tenir present que és una activitat arriscada".

En efecte, sempre hi ha un factor incontrolable. Deu dies després de la mort de Carlos Donderis, una nova explosió, aquesta vegada en una pirotècnia de Vilamarxant (Camp de Túria), una explosió matava Salvador Sanmartín, de 81 anys, i Maria Cervera, de 39. La filla de Salvador Sanmartín, propietària de la pirotècnia apuntava: "Nosaltres portem tota la vida en açò i sabem que amb la pólvora sempre hi ha alguna cosa que no pots controlar, les explicacions no t'arriben a convèncer mai. No ens expliquem què passà. Alguns parlen de la ràdio, en premsa digueren que mon pare fumava, però no es cert, s'ho havia deixat feia sis anys. Era el mes d'agost, que sempre és mortífer. Fa molts anys, un altre mes d'agost, ell i jo escapàrem d'una altra explosió, la segona l'ha agafat".

Tècnics de la Conselleria manifestaren a EL TEMPS que la calor, sobretot en els processos d'asseccament de les matèries que s'elaboren humides eren un dels més alts factors de risc, "perquè el sol és debades i ací en tenim molt. La gent sol deixar la pólvora a asseccar però aquesta temperatura no es pot controlar i després passa el que passa".

DE TOTS I DE NINGÚ

Els treballs de la Conselleria que tractaran de paliar la perillositat de la pirotècnia apunten necessàriament a una forta reconversió del sector. Per a Lluís Domènech "és un repte comú a totes les empreses però en aquest cas la seguretat fa que siga urgent el sanejament. És un sector molt tancat tradicionalment, però estem segurs que té futur i cal respondre a les exigències europees perquè si no, l'exportació s'acabarà".

No obstant això, el plantejament de la Conselleria, que és l'única iniciativa presa sobre això, no podrà de cap manera garantir una seguretat total en el món de la pirotècnia a causa de la complicada xarxa de competències existent. La legislació sobre explosius contempla la pi-

rotècnia com un apartat gairebé anecdòtic i es basa en uns paràmetres totalment desfasats que no reflecteixen la importància adquirida pel sector en els últims anys. El mateix tractament que fa de la pólvora la tradició popular continua considerant la pirotècnia un divertiment, quan les quantitats utilitzades actualment són capaces, com demostra la tragèdia del Campello, d'ocasionar veritables mactances.

Però les competències autonòmiques no van més enllà de l'interior dels tallers. La Guàrdia Civil, en teoria, ha de vigilar el trasllat dels materials i la seua utilització.

Tanmateix, comprar un bon arsenal de piules i masclets per a la festa local i traslladar-lo en el cotxe per a emmagatzemar-lo després en el casal de torn és una de les activitats més quotidianes en qualsevol festa catalana que compte amb la pólvora com a un dels seus ingredients.

"No hi podem fer res, comenta Lluís Domènech, amb la dotació de policia industrial que tenim i l'extensió del fenomen. És una tradició popular i s'ha d'anar amb molta cura amb les prohibicions i la reglamentació. Durant molt de temps s'han tolerat mascletades i castells en llocs perillosos o sense un control sufi-

cient i els casals de falles són de vegades polvorins però la gent, encara que desgraciadament siga a causa dels accidents, ja comença a entendre que no es pot jugar amb la pólvora".

Respecte al possible aclariment de les competències, es mostra una miqueta més escèptic, "perquè posar a treballar l'Administració Central i coordinar tots els departaments implicats sembla molt complicat i des d'ací no es veu una mostra de voluntat decidida a fer-ho".

Potser calen alguns morts més perquè el govern central es decidisca.

Jordi Sebastià

Felipe Briones, fiscal del 'cas Pryca' : "Les irregularitats presideixen el sector pirotècnic"

Felipe Briones és el fiscal de l'anomenat 'cas PRY-CA', una explosió de material pirotècnic en un cotxe estacionat en el parking d'un hipermercat d'Alacant, l'estiu de l'any passat, que causà vuit morts i trenta ferits. El pare del jove que conduïa el vehicle se suïcidà dies després. A hores d'ara encara no s'han detectat causes ni responsabilitats.

—*Quines són les causes que provoquen el gran nombre d'accidents en el sector pirotècnic?*

—Genèricament les causes dels accidents provenen de l'existència d'irregularitats tant en el procés de producció com en el de compra-venda i exhibició del material pirotècnic. Irregularitats que en molts casos es concreten en la situació de les empreses o tallers, vull dir en irregularitats de tipus laboral, economia submergida etc...

—*Ha parlat d'economia submergida. ¿Fins a quin punt afecta el sector?*

—Podem dir que dins el sector de la pirotècnia con-

viuen tres tipus d'empreses. D'una banda tindríem les empreses grans presents en el mercat, que em consta que són absolutament solvents i que funcionen de manera regular. En segon lloc i aquesta és la qüestió, apareixen tota una sèrie de petites fàbriques de caràcter fonamentalment artesanal i familiar. Alguns petits negocis familiars en general no donen d'alta els seus treballadors i eviten pagar despeses de responsabilitat davant qualsevol irregularitat. Per acabar, tindríem empreses que podem qualificar d'híbrides en les quals junt amb els treballadors en plantilla, en trobem d'altres dels quals s'aprofiten mitjançant l'ús abusiu de la contractació temporal i a vegades ni això. Probablement aquesta situació és la més preocupant.

—*¿Quina és la posició de les institucions davant la problemàtica del sector?*

—Hi ha una gran confusió entre els òrgans administratius competents en la matèria que tractem. D'una banda tenim les conselleries de

Treball i Indústria i de l'altra els Govern Civils, és a dir el Ministeri de l'Interior. Hi ha una sèrie de competències que estan descentralitzades, però al mateix temps coexisteix una legislació estatal que regula necessàriament el tema dels explosius i la pirotècnia. Hi ha buits legals tant en la legislació autonòmica com en l'estat. A més des de les institucions, no s'observa una voluntat clara per a delimitar les pròpies competències, sinó tot el contrari, uns per altres la casa queda sense agranar.

—*¿Malgrat tot, hi ha un pla d'actuació per part de l'administració davant el problema?*

—Tinc coneixement que hi ha intents per regular aquesta situació. El que no em consta és fins on es pretén arribar en última instància i si realment hi ha una voluntat unànime i seriosa perquè la situació actual s'aclaresca i que determinats fets no es tornen a repetir.

—*¿Quina és la situació actual del denominat cas*

Pryca del qual és vostè el fiscal encarregat?

—El cas Pryca, al meu entendre, està dilatant-se extraordinàriament. Pense que hem d'accelerar-ho el màxim possible perquè són moltes les persones pendents de la seua resolució. Nosaltres des de la Fiscalia ja hem fet el nostre estudi i només esperem que el jutge instructor ens passe la causa per a formular les conclusions provisionals. No podria dir una data exacta, però probablement entre aquest mes i el pròxim el cas pot estar qualificat. Només afegir que la importància del cas Pryca ha estat el detonant social d'un problema com el que estem tractant. S'intentarà esmenar l'errada que suposà el fet de no investigar en profunditat el cas del Campello l'any 87. D'altra banda el cas Pryca seria el primer, si prospera i hi ha sentència condemnatòria, que arriba als tribunals.

Patricia Alberola